

Besluit

Accreditatiebesluit met een positief eindoordeel voor de opleiding Master of Laws in de rechten / Master of Laws in Law (master) van de Universiteit Antwerpen

datum	Bevindingen en overwegingen
4 april 2017	De NVAO steunt haar inhoudelijke besluitvorming op de onderstaande elementen uit het
onderwerp	visitatierapport.
Definitief accreditatiebesluit	
Master of Laws in de rechten /	<i>Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau</i>
Master of Laws in Law (master)	De visitatiecommissie (commissie) beoordeelt het beoogd eindniveau voor het reguliere
van de	traject als voldoende.
Universiteit Antwerpen	
(004947)	Conform de opdrachtverklaring en de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen streeft
bijlagen	de faculteit naar student-gecentreerd, competentiegericht en activerend onderwijs. Onder
4	student-gecentreerd en activerend onderwijs begrijpt de faculteit dat studenten actieve en
	zelfstandige partners zijn die mede hun eigen leerproces sturen en gestimuleerd worden tot
	zelfstandigheid, oplossingsgericht handelen en het maken van verantwoorde keuzes. In het
	onderwijsbeleidsplan heeft de Faculteit Rechten haar onderwijsvisie en eigenheid
	neergeschreven. De commissie meent dat deze helder zijn opgemaakt en leiden tot het
	maken van duidelijke keuzes.

De opleiding rechten aan de Universiteit Antwerpen wenst een programma aan te bieden dat 1) een sterke basisopleiding in het recht combineert met een mogelijkheid tot specialisatie in onderdelen ervan; 2) de nadruk legt op de verwevenheid van recht, mens en samenleving en op de verantwoordelijkheid van de jurist daarin; 3) algemene intellectuele, juridische en wetenschappelijke vaardigheden bijbrengt en dit doorheen de hele opleiding, culminerend in de Meesterproef; 4) de zelfwerkzaamheid van de student bevordert door hem een brede waaier aan werkvormen aan te bieden waarin deze actief dient op te treden; 5) de student zelf centraal stelt door hem, op persoonlijke wijze, in zijn mogelijkheden te begeleiden en op zijn verantwoordelijkheden aan te spreken.

Om deze doelstellingen te concretiseren heeft de opleiding opleidings specifieke leerresultaten uitgeschreven. De commissie heeft de opleidings specifieke leerresultaten van de opleiding aandachtig bestudeerd en oordeelt dat deze in overeenstemming zijn met de Vlaamse Kwalificatiestructuur en het domeinspecifiek leerresultatenkader. De opleiding heeft de doelstellingen bovendien afgestemd met het vakgebied en het werkveld. Het afnemende beroepenveld is in de faculteit op permanente wijze vertegenwoordigd in de Facultaire Reflectiegroep Onderwijs.

Pagina 2 van 11 Voor de masteropleiding werd ten opzichte van de domeinspecifieke leerresultaten aanvullend de nadruk gelegd op enkele specifieke professionele vaardigheden. De commissie meent dat dit een goede oefening is, maar ze meent dat de opleiding zich er van bewust moet zijn dat de profilering weinig uniek is ten opzichte van de andere Vlaamse rechtenopleidingen.

De vooropgestelde aandacht voor internationalisering is volgens de commissie positief. Volgens de commissie getuigt dit van een goede visie op internationalisering, met evenzeer een aantoonbaar resultaat met het oog op de 2020-norm. De aandacht voor de beheersing van het Frans en de contacten met Franse universiteiten in het kader van internationale uitwisseling van studenten wordt door de commissie gewaardeerd.

De commissie concludeert dat de generieke kwaliteitswaarborg 1 – het beoogd eindniveau – voldoet aan de basiskwaliteit. De OLR voldoen aan de DLR en er heeft voldoende afstemming met het werkveld en het vakgebied plaatsgehad.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor het reguliere traject als goed.

Uit het ZER leert de commissie dat het programma van de rechtenopleiding aan de UA Antwerpen als één geheel is geconcipieerd, met in elk opleidingsjaar drie grote vakkenclusters opgebouwd rond een type van opleidingsonderdelen, namelijk 1) grondslagen en hulpwetenschappen; 2) juridische opleidingsonderdelen met oefeningen; 3) (juridische) vaardigheden. Deze vakkenclusters lopen als een rode draad doorheen de gehele opleiding, waarin kennis, inzicht en vaardigheden gradueel worden uitgebouwd via leerlijnen.

In de opleidingsonderdelen ‘grondslagen en hulpwetenschappen’ worden juristen opgeleid met een open vizier op de samenleving en met oog voor de verantwoordelijke rol die de jurist opneemt in de maatschappij. Studenten in eerste master krijgen de mogelijkheid om “Economische analyse van het recht” te volgen.

De juridische plichtvakken bieden de studenten een grondige kennis van alle rechtsdomeinen. De klemtoon bij deze opleidingsonderdelen ligt niet uitsluitend op kennis, maar ook op inzicht en toepassing met het oog voor de recentste ontwikkelingen in het betrokken rechtsdomein (wetgeving, rechtspraak en rechtsleer). Bij de juridische vaardigheden wordt een onderscheid gemaakt tussen drie verschillende leerlijnen. In de leerlijn schriftelijke vaardigheden leert de student om zowel synthetisch als analytisch op heldere wijze zijn redenering weer te geven, en dat zowel tegenover juristen als niet-juristen. In de leerlijn mondelinge vaardigheden leren studenten debatteren, presenteren en eveneens op een heldere en consistente wijze hun mening of hun redenering in correct taalgebruik weer te geven. Tot slot is er de leerlijn onderzoeksvaardigheden waarin studenten leren opzoeken alsook rechtsbronnen leren te gebruiken op een wetenschappelijk/academisch verantwoorde wijze bij de opbouw van een argumentatie. De commissie looft de aandacht voor vaardigheden in het programma. Ook de stage in de master, die hierbij aansluit, acht de commissie positief.

Met betrekking tot de opbouw van de masteropleiding plaatst de commissie vraagtekens bij het modulesysteem. Hierbij kiest de student in het tweede semester van het eerste jaar een module uit een van de zeven aangeboden modules.

Pagina 3 van 11 *Ieder module bestaat uit twee "Grondige studies", één*

"Vergelijkende/internationale/Europese studie" en één "Bijzondere studie". Hoewel de commissie vaststelt dat er enige flexibiliteit werd ingebouwd, sluiten de modules voor sommige studenten eerder deuren, dan ze opengaan. Daarnaast stelt de commissie vast dat sommige modules populairder zijn dan anderen. De reden hiervoor ligt wellicht bij vooroordelen ten opzichte van de module-inhoud en foutieve perceptie omtrent de werklast bij de studenten. Om de opleidingsonderdelen uit deze modules toch door voldoende studenten te laten volgen, is het volgens de commissie zinvol de opleidingsonderdelen open te stellen voor studenten uit andere modules. Als laatste ziet de commissie kansen om met meer moduleoverschrijdende opleidingsonderdelen te werk te gaan, waarbij opleidingsonderdelen door twee docenten uit verscheidende domeinen samen lesgeven. Uiteraard dient de opleiding steeds te waken over de samenhang van het programma.

Nog voor de masteropleiding lijkt het opleidingsonderdeel 'bemiddelen en onderhandelen' sterk te focussen op economisch recht. De commissie beveelt aan dat de reeds aanwezige aandacht voor het belang van bemiddeling in familiezaken nog zichtbaarder wordt gemaakt in de opleiding. Bovendien suggereert ze dat teamteaching, waarbij een psycholoog wordt aangetrokken, een meerwaarde zou hebben.

Ondanks enkele hierboven geformuleerde opmerkingen, oordeelt de commissie dat het programma evenwichtig is opgebouwd, met een goede spreiding tussen de juridische opleidingsonderdelen, de hulpwetenschappen, oefeningen en vaardighedenonderwijs. Alle leerresultaten kennen bijgevolg een zichtbare plaats in het programma. De commissie oordeelt dan ook dat de inhoud en de vormgeving van het programma de studenten in staat stelt om de beoogde leerresultaten te bereiken.

De docenten maken gebruik van verschillende onderwijsvormen, waarbij interactief wordt gewerkt, wat op zich lovenswaardig is in het over het algemeen grootschalig onderwijs. Op het vlak van activerend onderwijs zijn volgens de commissie dan nog wel stappen te zetten. Het activerend onderwijs wordt vertolkt door uiteenlopende praktijken, waarbij de best practices nog te weinig worden uitgewisseld tussen de docenten. Bovendien zouden meer tussentijdse oefeningen en toetsen in opleidingsonderdelen met veel studenten zoals 'personen- en familierecht' er toe bijdragen dat de studenten geactiveerd worden. Het cursusmateriaal is naar de mening van de commissie degelijk uitgewerkt en toont voldoende variatie. Zo bestaat het materiaal uit handboeken, syllabi, wetenschappelijke artikels en naslagwerken. Ook het elektronisch leerplatform is volgens de commissie voldoende uitgebouwd en frequent gebruikt.

Het docentenbestand is voldoende uitgebreid om op kwalitatieve wijze onderwijs te kunnen verzorgen. Opvallend is de keuze van de faculteit om voornamelijk voltijdse docenten aan te nemen, die dus minder dan aan andere instellingen een academische opdracht combineren met een taak in de advocatuur. De commissie meent dat dit de betrokkenheid van de academische staf vergroot en het onderwijsproces ten goede komt. Tegelijk hebben de docenten, door hun neventaken en contacten met het werkveld, nog voldoende voeling met de praktijk. De docenten zijn bovendien vakinhoudelijk sterk. De onderwijskundige professionalisering van het team kan nog verder worden versterkt. Dit met het oog op de introductie van nog meer activerend onderwijs. De studenten met wie de commissie sprak gaven aan tevreden te zijn over de kwaliteiten van de docenten. Ze gaven bovendien aan dat de docenten toegewijd, betrokken en aanspreekbaar zijn.

Pagina 4 van 11 De opleiding kan rekenen op goede voorzieningen. De bibliotheek bezit een mooie collectie boeken, tijdschriften en databanken, en biedt de studenten tevens de ruimte om te studeren of te werken in groepsverband. Dit laatste verdient wel steeds aandacht. Nu de opleiding sterk focust op de vaardigheden van de studenten, bestaat immers de kans dat de studenten de werkplekken in de bibliotheek ook meer zullen gebruiken om te studeren of samen aan opdrachten te werken, dan wel voor eigenlijk opzoekwerk. Verder heeft de commissie lof voor de pleitzaal en de bemiddelingszaal die werd voorzien van moderne technologie. De pleitzaal, bibliotheek en andere lokalen zijn allemaal goed uitgerust en geven een frisse indruk, die bijdraagt aan de leeromgeving van de studenten.

Ook de immateriële voorzieningen, zoals de studentenadministratie en de studiebegeleidende diensten zijn naar het oordeel van de commissie performant. De commissie acht de inspanningen van de docenten, het assisterend personeel en de studiebegeleidende diensten lovenswaardig. Wel vraagt ze aandacht voor een beleid ten aanzien van de zwakkere studenten of de no-show-studenten, die nu te vaak afwezig zijn tijdens de colleges en de oefensessies, maar evengoed niet deelnemen aan de extra begeleidingssessies.

Hierbij aansluitend acht de commissie het zinvol om na te denken hoe ook de betere studenten blijvend uitgedaagd kunnen worden. Een honourstraject zou tegemoet kunnen komen aan de verzuchtingen van deze studentengroep.

De masterproef bestaat uit twee delen: een tiendaagse stage en een thesis. Beide delen hebben eigen doelen en eindcompetenties. Tijdens de stage wordt een 'ervaringstraject' uitgetekend waarbij de student minstens één oplossingsproces 'meemaakt' en daarover schriftelijk rapporteert. Hierbij komen competenties van juridisch vakmanschap aan bod, maar ook schriftelijke en mondelinge professionele communicatievaardigheden. De stage telt 12 studiepunten, wat naar het oordeel van de commissie best veel is. Bij de thesis dan weer ligt de klemtoon op individueel, rechtswetenschappelijk werk waarbij studenten aan de hand van een uitgewerkte onderzoeksvraag een zelfstandig gevonden, academisch verantwoorde oplossing voor een originele juridische probleemstelling binnen de gekozen module uitwerken en verwerken in een thesis. Het thesisluik van de meesterproef telt 18 studiepunten.

Naar het oordeel van de commissie zou het zinvoller zijn om de stage en de masterproef, waar mogelijk meer te koppelen, zodat deze geen losstaande elementen vormen. Dit zou niet alleen beter tegemoet komen aan de decretale verplichting dat de meesterproef een geschreven werkstuk is ter waarde van 1/5 van het aantal studiepunten (24stp), maar zou ook de leerervaring van de student versterken. Het zou voor de student immers interessant zijn om een ervaring uit de praktijk (stage) op een wetenschappelijke en rechtsvergelijkende wijze te benaderen in de thesis. Op die manier wordt bovendien de koppeling tussen theorie en praktijk verankerd. De begeleiding van de masterproef en de stage verloopt naar het oordeel van de commissie vlot.

Het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding is goed ontwikkeld. De Cel voor Innovatie en Kwaliteitszorg in het Onderwijs (CIKO) speelt hierin een belangrijke rol en is er in geslaagd om opvallende verbetering, bijvoorbeeld op het vlak van toetsen en beoordelen, door te voeren. De verbeterpunten uit het verleden, inclusief suggesties van de vorige visitatiecommissie, zijn onderzocht en indien mogelijk gerealiseerd. De opleiding doet dit volgens de PDCA-methode.

Pagina 5 van 11 Het valt de commissie positief op dat niet alleen de Plan- en Do-fase zijn gerealiseerd, maar dat ook aandacht uitgaat naar de Check en Act. Ook uit het zelfevaluatie-rapport bleek voor de commissie dat de opleiding zich kritisch in vraag durft te stellen.

De gemiddelde studieduur in de master bedraagt 2.5 jaar. In 2011-2012 behaalden 79.84% van de studenten het masterdiploma in 2 jaar. 16,4% had een derde jaar nodig. 4.76% had een vierde of vijfde jaar nodig.

De commissie concludeert dat het onderwijsproces de studenten in staat stelt het beoogde eindniveau te bereiken. Het programma, de onderwijsvormen, het personeel en voorzieningen vormen een samenhangende leeromgeving die uitdagend is voor de studenten. Het onderwijsproces stijgt volgens de commissie systematisch uit boven de basiskwaliteit. De commissie kent daarom de score goed toe aan de generieke kwaliteitswaarborg 2 – het onderwijsproces.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor het reguliere traject als goed.

Binnen de klijlijnen van het onderwijs en examenreglement van de universiteit werkte de faculteit een toetsvisie uit. De CIKO-medewerker heeft de laatste jaren een actieve rol gespeeld in de ontwikkeling en de uitrolling van het toetsbeleid, waarbij aandacht ging naar het overtuigen van het onderwijzend personeel over de meerwaarde van een degelijk toetsbeleid. De commissie heeft tijdens de gesprekken met docenten en assistenten mogen vaststellen dat deze aanpak vruchten afwerpt.

De opleiding hanteert een waaier aan evaluatievormen. Er wordt gestreefd naar een goede spreiding tussen mondelinge en schriftelijke examens.

Ook de transparantie en validiteit van de evaluatie en toetsing is geborgd. De docenten werken met verbeterleutels en modelantwoorden, voornamelijk bij het vaardighedenonderwijs. Bovendien worden ook toetsmatrijzen gebruikt, waarbij de faculteit er op toeziet dat deze wel degelijk worden gehanteerd. Dit verdient naar het oordeel van de commissie goed. De commissie denkt wel dat het zinvol zou zijn om de beoordelingsformulieren, die door de docenten/assistenten worden ingevuld, aan de studenten terug te geven, aangezien hierin belangrijke feedback is in opgenomen. Zeker voor tussentijdse opdrachten is de feedback nuttig om het leermoment van de student te versterken.

Ook voor de masterproef werd een uniform beoordelingsformulier uitgewerkt, met duidelijke criteria en indicatoren. Bovendien werd een representatieve selectie van masterproeven voorgelegd aan een externe commissie met het oog op een benchmarking ervan. Het doel van de benchmark was om na te gaan of de gegeven score door de beoordelaars overeenstemt met de score die externe vakgenoten zouden geven. Dit vindt de commissie mooie initiatieven.

De commissie concludeert dat de toetspraktijk van de opleiding valide, transparant en betrouwbaar is.

Pagina 6 van 11 De commissie heeft voorafgaand en tijdens het bezoek een aantal masterproeven ingekeken en meent dat de academische gerichtheid en vakinhoudelijke kwaliteit er van goed is.

Het werkveld geeft aan tevreden te zijn met de kwaliteit van de masteralumni, al blijft er spanning tussen wetenschappelijke en professionele vaardigheden overeind. Zo vindt het werkveld dat de studenten na het afstuderen nog steeds te academisch onderricht zijn en bijvoorbeeld moeite hebben met het schrijven van een synthese, zoals deze gangbaar is in de praktijk. Ook zouden de afgestudeerden beter getraind kunnen worden in het voeren van een gesprek met een niet-jurist. De commissie begrijpt de verzuchtingen van het werkveld, maar beklemtoont wel de nood aan een academische rechtsopleiding, en adviseert de opleiding het academische karakter te borgen.

Ook de alumni gaven aan tevreden te zijn met de doorlopen opleiding. Allen gaven ze aan vrijwel direct werk te vinden. De meeste afgestudeerden gaat aan de slag aan de balie, de magistratuur, in het onderwijs, bij de overheid of de consultancy. Een aanzienlijk aandeel gaat aan de slag als bedrijfsjurist. De commissie wil hierbij één opmerking formuleren: enkele alumni gaven aan dat de informatievoorziening over mogelijke vervolgoopleidingen (LLM) in binnen- en buitenland mag versterkt worden.

De rendementen in de masteropleiding zijn op orde (92.3% in 2010-2011). De drop-out in de master is laag (11.45% in 2009).

De commissie concludeert dat het gerealiseerd eindniveau van de opleiding goed is. De afgestudeerden halen een goed eindniveau dat reflecteert in de kwaliteit van de masterproeven. Het toetsbeleid en de toetspraktijk, die sterk ontwikkeld zijn, staan er voor garant dat alle afgestudeerden het vooropgestelde eindniveau bereiken. Ook de rendementscijfers zijn een indicator voor het goede eindniveau.

Eindoordeel commissie

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding Master of Laws in de rechten / Master of Laws in Law (master) voor het reguliere traject voldoet aan alle generieke kwaliteitswaarborgen. Ze beoordeelt de kwaliteit van de opleiding als goed.

Aanbevelingen commissie

De NVAO onderschrijft de aanbevelingen van de commissie.

Bevindingen NVAO

- Het visitatierapport is opgesteld en onderbouwd overeenkomstig het toepasselijke Kader voor de opleidingsaccreditatie 2de ronde (8 februari 2013);
- De commissie heeft voor de externe beoordeling het visitatieprotocol gevolgd zoals vastgesteld door de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (augustus 2013);
- Het visitatierapport geeft inzicht in de samenstelling van de commissie;
- Het visitatierapport bevat een onderzoek ten gronde naar de aanwezigheid van voldoende generieke kwaliteitswaarborgen.

betreffende de accreditatie van de Master of Laws in de rechten / Master of Laws in Law (master) van de Universiteit Antwerpen, met uitsluiting van de variant van het werkstudententraject.

De NVAO,
Na beraadslaging,
Besluit:

Met toepassing van de Codex Hoger Onderwijs, in het bijzonder de artikelen II.133-II.149, besluit de NVAO accreditatie te verlenen aan de opleiding Master of Laws in de rechten / Master of Laws in Law (master) georganiseerd door de Universiteit Antwerpen. De opleiding wordt aangeboden te Antwerpen zonder afstudeerrichtingen. De kwaliteit van de opleiding is goed.

De accreditatie geldt van 1 oktober 2016 tot en met 30 september 2024.

Den Haag, 4 april 2017

De NVAO
Voor de:

Dr. Marc Luwel
Bestuurder

Ann Verreth
(vicevoorzitter)

---

¹ Het ontwerp van accreditatiebesluit werd aan de instelling bezorgd voor eventuele opmerkingen en bezwaren. Bij e-mail van 31 maart 2017 heeft de instelling laten weten geen opmerkingen te hebben.

De onderstaande tabel geeft per generieke kwaliteitswaarborg het globaal oordeel van de NVAO weer, alsook het eindoordeel.

Generieke kwaliteitswaarborg

Oordeel	
1. Beoogd eindniveau	Voldoende
2. Onderwijsproces	Goed
3. Gerealiseerd eindniveau	Goed
Eindoordeel opleiding	Goed

Naam instelling	Universiteit Antwerpen
Adres instelling	Prinsstraat 13 B-2000 ANTWERPEN
Aard instelling	ambtshalve geregistreerd
Naam associatie	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA)
Naam opleiding (Graad, kwalificatie, specificatie)	Master of Laws in de rechten
Niveau en oriëntatie	master
Bijkomende titel	geen
Opleidingsvarianten: – Afstudeerrichtingen – Studietraject voor werkstudenten	geen
Onderwijstaal	– Nederlands – Engels
Vestiging(en) opleiding	Antwerpen
Studieomvang (in studiepunten)	120
Vervaldatum accreditatie, tijdelijke erkenning of erkenning nieuwe opleiding	30 september 2016
Academiejaar(a)r(en) waarin opleiding wordt aangeboden ²	2015 – 2016
(Delen van) studiegebied(en)	Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen
ISCED benaming van het studiegebied	04 Business, administration and law / 042 Law / 0421 Law

---

² Betreft het lopende academiejaar, op het ogenblik van de accreditatieaanvraag

1. Verbredende, diepgaande of gespecialiseerde kennis hebben van en inzicht hebben in één of meer rechtsdomeinen van het Belgische, internationale of Europese recht.
2. Kennis hebben van en inzicht hebben in andere rechtsstelsels.
3. Rechtsbronnen in het Nederlands en in het Frans vinden, naar waarde schatten en gebruiken op academisch-wetenschappelijk verantwoorde wijze.
4. Zelfstandig feiten kwalificeren en de relevante rechtsregels, na de nodige interpretatie, toepassen in complexe casussen.
5. Een logische en correcte juridische argumentatie over complexe casussen opbouwen, begrijpelijk verwoorden en verdedigen.
6. Zelfstandig een onderzoeksvraag formuleren, een onderzoeksplan opzetten en uitvoeren en de onderzoeksresultaten kritisch evalueren op het niveau van een beginnend onderzoeker.
7. Een analyse en synthese van eigen onderzoeksresultaten en/of oplossingen van complexe casussen op academisch-wetenschappelijk verantwoorde wijze helder en gevat presenteren en rapporteren, zowel schriftelijk als mondeling, aangepast aan het doelpubliek.
8. Bewust zijn van het belang van permanente kennisontwikkeling door het opvolgen van wetgevingen en evoluties binnen het vakgebied van de rechten.
9. Juridische concepten en redeneringen plaatsen binnen het tijds-, waarde- en contextgebonden karakter van een samenleving.
10. Bewust zijn van de maatschappelijke rol en verantwoordelijkheid van de jurist.

Pagina 11 van 11 **Bijlage 4: Samenstelling commissie**

Voorzitter:

- Prof. dr. Patrick Wautelet, gewoon hoogleraar internationaal privaatrecht, Universit  de Liège;

Leden:

- Prof. dr. Lieke Coenraad, hoogleraar Privaatrecht, in het bijzonder Conflictoplossingen en gewezen-directeur onderwijs faculteit Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. Ivan Veroughstraete, ere-voorzitter Hof van Cassatie;
- Joren Janssen, student master in de rechten, transnationale Universiteit Limburg (student-lid).

De commissie werd ondersteund door dhr. Andreas Smets, projectbegeleider en secretaris.